

SPECIFICUL FORMĂRII COMPETENȚELOR DIDACTICE LA CICLUL I LICENȚĂ

Liubov ZASTÎNCEANU, *dr., conf. univ., Facultatea de Științe Reale, Economice și ale Mediului, Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți*

Résumé: *Dans l'article on analyse les détails de la formation des compétences didactiques chez les étudiants des spécialités pédagogiques du cycle I-er licence. Sont décrites toutes les étapes de cette formation, avec de détails pour la formation dans le cadre de l'étude de la didactique de la discipline.*

Mots-clefs: *compétences didactiques, I-er cycle licence, didactique de la spécialité, technologies appliquées de l'information.*

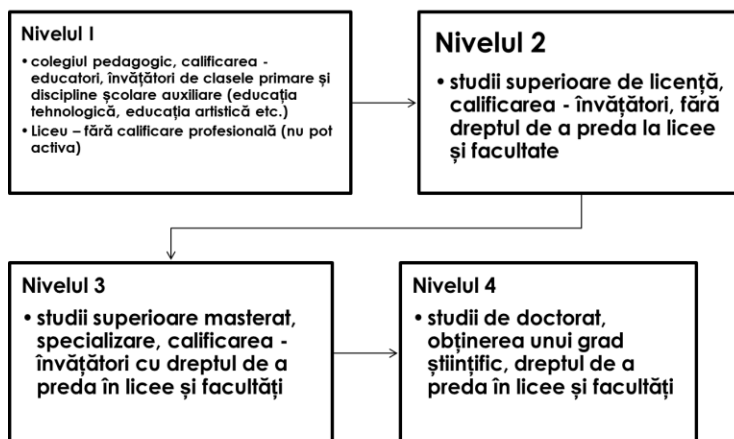
Studiile universitare vin să formeze la viitorii absolvenți o serie de competențe profesionale, certificate prin diploma obținută. Sistemul de învățământ superior actual din Republica Moldova, divizat conform Codului Educației [1] în trei cicluri, trebuie să asigure un anumit nivel de formare a acestor competențe la fiecare din ele: licență, master și doctorat.

În definiția promovată în cadrul proiectului internațional QUAEM a competențelor profesionale [2]: „capacități dovedite de a **selecta, combina și utiliza** adecvat **cunoștințe, abilități și alte achiziții** (valori și atitudini), în vederea rezolvării cu succes a unei anumite categorii de situații de muncă sau de învățare, circumscrie profesiei respective, în condiții de eficacitate și eficiență” se resimte o oarecare rezervă în determinarea categoriilor de situații de muncă, pe care le-ar putea soluționa absolventul unui anumit ciclu de instruire a studiilor universitare. Într-adevăr, acele categorii de probleme, care ar trebui să le poată soluționa un absolvent al ciclului licență, se deosebesc foarte mult de acele categorii de probleme, care ar trebui să le soluționeze absolventul ciclului master.

În același timp, situația economică și demografică actuală din Republica Moldova impune atât absolvenții ciclului licență să se angajeze la posturi, pentru care nu prea sînt pregătiți, cît și angajatorii să fie de acord cu astfel de lucrători.

Și dacă în unele domenii această situație este acceptabilă, atunci în domeniul educației activitatea unor cadre didactice nepregătite generează probleme noi nu doar sistemului educațional, ci și beneficiarilor acestui sistem, care, în ultimă instanță, sîntem toți: fie ca studenți, fie ca părinți, fie ca formatori sau angajatori ai viitorilor absolvenți ai diferitor trepte de învățământ.

Specificul pregătirii cadrelor didactice în Republica Moldova, conform ultimilor stipulări ale Codului Educației, poate fi descris prin intermediul următoarei scheme:

Însă, în situația deficitului de cadre didactice, uneori managerii instituțiilor de învățământ sînt nevoiți să angajeze în calitate de profesori chiar și persoane fără studii pedagogice, nemaivorbind de studenții, care își fac studiile la specialitate la ciclul licență. În fiecare an, la începutul anului de studii, Universitățile de profil pedagogic sînt asaltate cu solicitări de a trimite pentru încadrarea în cîmpul de muncă studenții de la profilul pedagogic, în special viitorii profesori de matematică, fizică, limbă română etc. Astfel, se reliefează necesitatea sporirii calității formării viitorilor învățători deja la treapta de studii de licență.

Programele de studii cu profil pedagogic la ciclul I, licență, sînt elaborate conform stipulărilor Planului cadru pentru învățământ superior [3], aprobat în 2011. Astfel, ele conțin un modul psihopedagogic obligatoriu de 60 credite. De asemenea, fiecare program de studiu conține unități de curs, care dezvoltă competențe științifice ale studentului în disciplina pe care o va preda ulterior, didactica disciplinei respective, alte cursuri (limba modernă, cultura comunicării, istorie, filozofie, tehnologii informaționale și comunicaționale), care vin să dezvolte unele caracteristici absolut necesare unui profesor modern.

În același timp, competența pedagogică a unui profesor reprezintă o structură foarte complexă, care presupune prezența atât a cunoștințelor teoretice în domeniul psihologiei, pedagogiei, didacticii specialității și abilităților de aplicare a lor, cît și un talent pedagogic înnăscut. În activitatea sa profesiona-

lă, cadrul didactic se află permanent în căutare de soluții optime a situațiilor didactice apărute. Procesul educațional la toate nivelele de instruire propune întotdeauna două tipuri de situații didactice:

- a) situații tipice, cunoscute, repetitive pentru care cadrul didactic treptat își formează un reper-toriu profesional de soluții eficiente;
- b) situații didactice noi, adesea neobișnuite, creative, care cer soluții originale și pentru care se cere aplicarea atât a bagajului teoretic de cunoștințe profesionale, cât și a tactului și intuiției pedago-gice, experienței de viață etc.

În aceste condiții, se poate vorbi doar de formarea primară a competențelor profesionale ale absolvenților cu profil pedagogic, care ar asigura cel puțin soluționarea situațiilor didactice tipice, atât timp cât experiența de viață și profesională e prea mică.

Cercetările, realizate în cadrul proiectului instituțional PROFADAPT în anul de studii 2014-2015, prin chestionarea a circa 80% din studenții Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, care studiază la specialități pedagogice (ciclul I și ciclul II), indică că majoritatea studenților sînt conști-enți de insuficiența pregătirii lor pentru o activitate pedagogică calitativă. Analiza răspunsurilor au desemnat unele direcții de îmbunătățire a calității formării viitorilor profesori.

Respondenții de la ciclul I și cei de la ciclul II printre factorii decisivi, care influențează calita-tea formării profesionale menționează: motivația studenților, relațiile profesor-student și gradul de pregătire a cadrelor didactice. Într-adevăr, cadrele didactice universitare, care formează viitori pro-fesori școlari se ciocnesc din start cu niște factori, care deloc nu le ușurează munca: nivelul foarte diferit de pregătire inițială; motivația scăzută pentru formarea profesională (opțiunea a 2 sau a 3 în cererea de admitere); competențe de învățare independentă foarte sumare etc. În asemenea situație, profesorul universitar este permanent pus în fața necesității de căutare de soluții pentru a spori moti-vația studenților, a trezi interesul pentru viitoarea activitate profesională și, paralel, a forma compe-tențe pedagogice necesare viitorului absolvent. Astfel, cadrele didactice universitare devin persoa-nele decisive, care determină gradul de profesionalism al viitorilor profesori.

Printre motivele de nemulțumire de formare a competențelor profesionale, enumerate de stu-denți în chestionare, prioritatea le revine: modalităților de evaluare, criteriilor de evaluare, volumu-lui lucrului independent. În același timp, la întrebarea *Ce schimbări ați opera în programul de stu-dii?* studenții specialităților pedagogice au indicat ca direcții prioritare: schimbarea raportului ore teoretice – ore practice în favoarea celor practice, schimbarea formelor de prezentare a materiei teo-retice, schimbarea formelor de prezentare a materiei de studiu.

Studiind și analizînd alte răspunsuri ale studenților specialităților pedagogice la chestionarele propuse în cadrul proiectului PROFADAPT, s-au determinat mai multe direcții de activitate care, în opinia noastră, ar îmbunătăți calitatea formării viitorilor profesori deja la ciclul I licență:

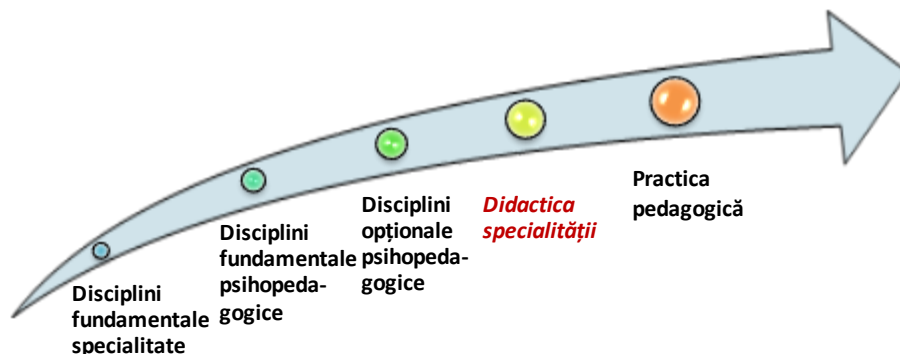
- 1) recuperarea lacunelor în cunoașterea cursului preuniversitar a viitoarei discipline predate (ma-tematica, fizica, limba română, limba franceză, geografie etc.);
- 2) susținerea inițierii și formării competențelor pedagogice în fiecare unitate de curs studiată;
- 3) dezvoltarea competențelor-cheie pentru formarea continuă de-a lungul vieții etc.

Majoritatea respondenților specialităților pedagogice s-au pronunțat pentru susținerea cursuri-lor universitare cu variantă on-line a lor, care i-ar ajuta să se informeze despre unele nuanțe ale cur-sului în orice moment, să-și testeze cunoștințele acumulate la curs, să studieze unele informații su-plimentare. Sondajul realizat privind structura unui astfel de curs a delimitat următoarele compo-nente obligatorii ale lui:

- 1) Test diagnostic la intrarea în curs;
- 2) Conținutul teoretic sistematizat pe teme, prezentat în diferite forme, accesibile studenților (for-mat hîrtie și format on-line);
- 3) Descrierea detaliată și foarte clară a sarcinilor pentru studiul independent, posibil elaborate pe nivele sau chiar individual;
- 4) Teste de evaluare sumativă punctuale pentru ajustarea traiectoriei de formare;
- 5) Teste fațetate adaptive de exersare pentru formarea competențelor necesare;
- 6) Activități on-line la curs;
- 7) Teste de autoevaluare adaptive pentru aprecierea nivelului de posedare a competențelor for-mate în cadrul cursului.

Crearea unor astfel de cursuri ridică multe probleme, în primul rând, legate de necesitatea creării unei baze concludente de itemi și a unui algoritm, posibil chiar soft, de elaborare a testelor adaptive pentru curs, astfel de algoritm fiind lipsă în platformele de învățare existente.

În general, calitatea formării competențelor didactice la ciclul I licență depinde, în mare parte, de susținerea unui traseu corect de formare a lor. La moment, un model ascendent de formare a competențelor didactice poate fi descris astfel:

Astfel, rolul integrativ în formarea competențelor didactice a viitorilor profesori de gimnaziu îi revine didacticii specialității, curs care este inclus în programele de studii înainte de promovarea practicii pedagogice. Finalitățile acestor cursuri se rezumă la formarea la studenți a competențelor de:

- 1) identificare și selectare a informației adecvate activității profesionale;
- 2) aplicare și gestionare eficientă în activitatea didactică a cunoștințelor teoretice, atât științifice, cât și psihopedagogice;
- 3) elaborare din diverse perspective a proiectelor didactice la obiect;
- 4) prognozarea finalităților activității pedagogice;
- 5) stabilire a criteriilor de evaluare / autoevaluare a activității profesionale, elaborarea strategiilor de evaluare;
- 6) stabilire a corelației dintre rezultatele evaluării și proiectarea activității ulterioare;
- 7) utilizare a diverselor forme de comunicare în organizarea/ monitorizarea activității profesionale;
- 8) adaptare a comportamentului la diversitatea situațiilor de comunicare și didactice etc.

Pentru asigurarea acestor finalități, profesorul de didactica specialității este nevoit să opereze cu o multitudine de suporturi informaționale aferente activității unui cadru didactic din cursul pre-universitar. Pentru o disciplină școlară, care se studiază începând cu treapta gimnazială, un set minim obligatoriu de documente în acest sens ar fi:

- a) Curriculumul disciplinei pentru treapta gimnazială;
- b) Standardele de învățare eficiente;
- c) Manualele pentru gimnaziu;
- d) Ghidul de implementare a curriculumului;
- e) Codul Educației etc.

Un calcul elementar pentru cursul *Didactica matematicii* la specialitatea Matematică și Informatică demonstrează că studentul trebuie să știe a opera eficient cu un set de documente aferent procesului didactic la matematică de minim 2000 pagini, fără a lua în cont nemijlocit suportul de curs la disciplină. În asemenea condiții, unica soluție de a asigura formarea finalităților la curs este susținerea cursului cu varianta on-line, pe platforma de învățare.

Prima experiență de plasare a cursului de *Didactica matematicii* pe platformă a demonstrat că atât cadrul didactic, cât și studenții sînt avantajati de prezența în rețea a cursului. Profesorul, prin intermediul oportunităților oferite de platformă, poate organiza învățarea: lecții interactive cu întrebări de control, care ar delimita nivelul minim de cunoaștere a materiei, secvențe de materiale video atent selectate, pentru demonstrarea unor activități didactice la obiect, asigurarea unui glosar de termeni, plasarea unor teste de cunoștințe pentru autoevaluare și pentru evaluare etc. De asemenea, poate fi urmărit traseul de activitate al studenților în cadrul cursului, cuantificat numărul de ore de studiu independent, progresul fiecărui student, poate fi asigurată individualizarea învățării.

Studentii se arată mulțumiți de disponibilitatea permanentă a materialelor la curs, de posibilitatea de a se autoevalua cu un feed-back imediat, de avantajul de a accesa materialele necesare în orice moment de timp.

În același timp, pentru a asigura formarea treptată a competențelor profesionale și a susține formarea competențelor de instruire pe parcursul întregii vieți, s-a mers pe calea minimizării cantității de materie oferită din start în folosul activităților de studiu independent și activităților interactive pe platformă. De asemenea, au fost incluse, spre sfârșitul cursului, și metode de evaluare, care ar asigura un cadru relevant pentru o activitate caracteristică profesorului de matematică:

- Portofoliu tematic – analiza unor aspecte de studiere a unui subiect din matematica preuniversitară pe verticala gimnazială;
- Proiect individual – un proiect *matematic*, elaborat pentru cursul preuniversitar de algebră;
- Simulare didactică – simularea unei secvențe de oră sau a unei ore de matematică din cursul preuniversitar;
- Examen oral, care ar aprecia nu numai cunoștințele dobândite la curs, ci și capacitatea de comunicare pe teme profesionale a viitorului profesor de matematică.

Un rol aparte în formarea competențelor didactice la ciclul I licență îi revine, indiscutabil, practicii pedagogice, tuturor formelor ei, prevăzute de planul de formare la specialitățile din domeniul de formare 141.Științele Educației. Îndeosebi, în acest sens, este importantă asigurarea calității realizării practicii pedagogice la specialitate. În acest scop, este necesar de asigurat un cadru formativ eficient pentru student, constituit din: o școală cu deschidere pentru formarea cadrelor tinere, profesori-mentori cu succese didactice recunoscute și experiență remarcabilă de predare a disciplinei corespunzătoare, metodiști profesioniști de la Universitate etc. Pentru combinarea acestor factori este necesară o conlucrare eficientă a Direcțiilor de învățământ și a Universităților, care formează viitoare cadre didactice.

În concluzie, menționăm că:

- Accentul în formarea studenților de la specialitățile pedagogice trebuie pus pe formarea competențelor long life learning;
- Calitatea formării competențelor didactice la ciclul I licență va spori, dacă în fiecare unitate de curs unde este posibil se va susține formarea competențelor didactice prin intermediul stabilirii legăturii cursului studiat cu cursul preuniversitar respectiv;
- Cursurile de didactica specialității vor fi structurate corect și susținute de suport pe platforma de învățare;
- Se vor utiliza diferite forme de evaluare la unitățile de curs: portofolii, proiecte, prezentări, caracteristice și cursurilor preuniversitare.
- Practica pedagogică va fi promovată în școli și la profesori-mentori cu succese recunoscute în disciplina la care se formează studentul.

Bibliografie:

1. Codul Educației al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial*: art. nr. 634 din 23.11.2014.2014, nr. 319-324.
2. Cadrul Național al Calificărilor din Învățământul Superior (CNCIS), sursa electronică <http://portal.unitbv.ro/Portals/0/Cadre%20didactice/Implementare%20CNCIS/1%20Prezentare%20DOCIS%20UTBv%2003.02.pdf> (vizitat 25.09.2015)
3. Plan-cadru pentru studii superioare/ Ministerul Educației al Republicii Moldova, Chișinău: S.n., 2012 (F.E.-P. „Tipografia Centrală”).